

Les últimes lletres

LA NOSTRA GUERRA DE CADA DIA

Josep M. FONALLERAS.
La millor guerra del món.
Edicions 62. Barcelona, 1998.
159 pàg.

CONSTRUÏDA AMB L'ARGAMASSA de la literatura perdurable, la novel·la de Fonalleras és una breu obra colossal que ens eleva a la contemplació d'un paisatge conegut i nou, apamat i vast. *La millor guerra del món* (premi Ciutat de Palma Llorenç Vilallonga de Novel·la, 1997) és una novel·la vella, vellíssima, però és també moderna, moderníssima: del Laci virgilià al Kosova televisiu (anònim, fugisser, com tots els anteriors Kosovas, i com tots els que vindran) hi ha un pas ben curt.

La primera lliçó que ens regala aquesta obra coincideix amb la de l'aforisme borgià de Lec: «En acostar-nos a la veritat ens allunyem de la realitat». A Fonalleras van servir-li d'empenta uns versos del segon llibre de *Eneida*, doblement recuperats dins la novel·la: «... jo mateix i portaré damunt les espatlles / i aquesta càrrega no em serà feixuga». L'heroi de Fonalleras és A.N., i la persona que du a coll no és son pare, sinó Silva, una vella cega i cansada, viuda d'un taxidermista. El paisatge, físic i moral, de la novel·la és també una veu dissecada, un cadàver esgotat.

Enrique de Villena, glossador dels versos de Virgili, revelava als seus lectors la raó que Eneas no transportés Anquises damunt d'un cavall: «lo fizo non por mengua de cavalgaduras, que muchas avía en casa, segúnd pertenescía a real estado, mas por non aver vagar de las mandar ensillar, por yr más encubierto e con menos gente a pasar por más estrechos lugares». A.N. no en té, de cavalls, però fuig, com Eneas, de casa i, com ell, escomet una marrada heroica. Silva vol que l'acompanyin fins a la Capital perquè ningú li pugui prendre la casa. A.N. s'avé a ser-ne el guia perquè el paper de bon samarità l'escudarà contra els perills de la guerra i, a més, li permetrà obtenir un jersei de llana amb tres cervols al pit.

A.N. haurà de traduir en paraules la buidor que l'envolta: «Silva diu que necessita algú que miri del món per ella [...] Algú que li parli dels colors de la guerra, dels que en fugen, dels que l'esperen» (pàg. 33). Els records, els malsons de l'un i de l'altra entrebanquen el camí. A propòsit d'un vell retrat de joventut, llegim: «Els ulls de Silva, si encara poguessin veure res, veurien només el desert esquerdat de les bosses i el llit sec dels rius que hi neixen i que van a morir a un mar, els seus llavis, que no és navegable» (pàg. 16). Tota la novel·la és això: el perfecte aliatge d'una pedagogia biogràfica i una contínua projecció metafòrica, sentimental, extremament aguda. Si Calvino trobava en l'escriptura de Xenofont l'equivalent narratiu d'un

documentalista gràfic de guerra, detallista però parcial, *La millor guerra del món* li hauria produït sens dubte la impressió de llegir un resum exacte, sovint també imatjat amb precisió, dels conflictes de tots els continents i de tots els segles.

La novel·la de Fonalleras va ser aixecada amb el màxim rigor arquitectònic: n'és durador l'embolcall estructural —una construcció feta de cercles i línies paral·leles— i n'és ambiciosa cada frase, despullada i fonda. L'encavallament de somnis i experiències reals, la cohabitació de personatges quimèrics i espais certs, o de persones visibles i llocs simbòlics, crea la il·lusió d'una veritat mítica i ingovernable.

La guerra modifica el paisatge urbà fins a desdibuixar-lo: «A.N. ara veia l'edifici que era registre i que havia sigut mercat central i, abans encara, pavelló d'esports» (pàg. 17); «En els prestatges, des del dia que els que ara manaven van començar a guanyar la guerra, s'hi havia anat acumulant de tot» (pàg. 18). És aquí, al Registre convertit en el refugi dels triomfadors, on A.N. trobarà el seu cosí camàlic, el Brutícia, i haurà de relatar el que ha viscut a un públic que no parlarà la seva llengua. «Seràs l'últim parlant de la teva llengua i no t'entendran», li diu el Poeta de la Farina després de comparar la seva peripècia amb la de l'heroi troià (pàg. 39).

Els que ara manen són un escamot nombrós sense nom, una massa informe encarregada de posar noms nous a les coses velles. La guerra tampoc no en té, de nom: és una, però podria ser qualsevol altra: «Em va dir de quina guerra es tractava i li vaig dir de la guerra que se n'hi va anar el Brutícia» (pàg. 24). «Seràs de la mena de canalles que hem guanyat la guerra contra els altres», escup el Brutícia al seu cosí (pàg. 28).

«Silva diu que els morts es van morint lentament, dins les tombes» (pàg. 29). Abans de marxar de casa la vella alimentava el marit mort i els animals dissecats. Quan A.N. es queixa del seu esgotament, ella li diu: «Deixa'm aquí i tu fes. Em moriré a poc a poc. I m'acabaré confonent amb tot el que ens envolta» (pàg. 89). Silva és la suma d'un personatge clàssic, el vell cec amb habilitats premonitòries, i de tots els vells que fugen de les guerres, o les busquen per confondre-s'hi, amb la càrrega feixuga dels records i les sensacions que tornen.

El flequer, anomenat el Poeta de la Farina («Perquè sé històries i perquè sé què volen dir les paraules i quina lliçó amaguen les històries que ens expliquem» (pàg. 35)), conta a A.N. l'experiència del súbdit de l'Emperador a qui van esclatar-li els ulls en descobrir en la veu d'aquell la veu de Déu: «Déu ha parlat i ja no cal tenir contacte amb l'ordre de la natura que legisla amb els decrets dels ulls, va dir el súbdit» (pàg. 35). Oracle, el flequer enumera les proves que A.N., Eneas contemporani, haurà de superar en el seu trajecte vital.

La història d'Eneas reapareix quan, en un camp de refugiats, Magaldi l'explica amb un final amable. Després confessa a A.N. aquesta perversió: «Dido se suïcida: no entén com és que Eneas l'abandona per un futur incert [...] Jo tampoc no me'n sé avenir.

¿Què ho fa que hi hagi gent que, de cop, es pensi que hi ha coses que s'han de fer tant sí com no?» (pàg. 104-105). Gràcies a Magaldí, que fa efectives les paraules del flequer, A.N. arriba a saber qui mana realment a la Capital i per quina raó moren els que no hi són afusellats i cremats.

Després d'aquesta revelació, el camí fins a la Capital es pobla de fantasmes possibles: la fusteria on fabriquen taüts i on es trenquen rutinàriament les cames encarcerades; el balneari amb clients dissecats («Ens hi hem enterrat i hi fem vida. Ens anem morint a poc a poc» (pàg. 126)), on «l'aigua és l'únic element que té memòria. Pot recordar la matèria amb què ha tingut contacte» (pàg. 125); la factoria de pollastres reconvertida en taller de pintures a la carta. Silva mor tot just arribar a la Capital, seca i freda com la mort. A.N., ara més savi, acomplirà la seva part del contracte.

Per què la millor guerra del món? «El Savi Salomó li va dir que era una marca d'una gran qualitat i que de qualsevol cosa que fos de primera qualitat ell sempre en deia que era de la Marca de l'Ham, com les llaunes de sardines» (pàg. 67-68). Ell, el Pèsol d'Uló, el Brutícia i el Guitarra són quatre de les ombres que poblen el registre-mercat-pavelló d'esports, un magatzem que «era, en realitat, un podrit museu de la guerra» (pàg. 152). Abans de morir, el Brutícia implora: «Recorda't de mi, A.N. Fes el coi de favor de pensar en mi, cosinet» (pàg. 154). Mor perquè és feble; la malaltia el fa, encara, humà.

La galeria de personatges fantàstics, en totes les accepcions del terme, és molt nodrida. Un d'ells és l'home de les Ungles Cargolades, que pregunta a A.N. «si algú sap l'origen de les

guerres, si algú sap si les guerres poden créixer i cargolar-se tant com les seves ungles» (pàg. 120). Sota color de prosa senzilla, l'obra de Fonalleras es cargola fins a remuntar-se precisament a l'origen de la novel·la: des del recer del mite, fora del temps, podem atalaiar amb més nitidesa l'evolució esperpèntica de la millor guerra del món, la d'ara, la nostra.

David Guixeras

UNA VIDA, UNA CIUTAT

Margarita COLOM.
Girona... es deia Girona.
Llibres del Segle.
Girona, 1998. 110 pàg.

ELS CARRERS, LES PEDRES, ELS RACONS de la ciutat on bateguem ens calen. Vivim la ciutat, i la ciutat ens viu. *Girona... es deia Girona la ciutat de vidre que una nit, com tantes, embolcallà* Margarita Colom en forma de somni, boira... recorrent les entranyes dels carrers i la vida.

En aquesta obra, com ja feia a *Girona... ciutat submergida*, l'autora es confon amb aquesta ciutat en un etern joc de donar i rebre, a través del riu —«artèria i viatge del meu viure»—, de la boira, de la gent... El llibre s'obre amb un pròleg de Narcís-Jordi Aragó i està format per dues parts: «Girona fora del temps» i «Girona en el temps». La primera recorre la ciutat en l'eternitat: és màgica, mental, lligada al somni i a la vida que l'ha trepitjada. En un ambient difuminat es confonen ànima i paisatge al llarg del temps, arribant a fer sentir el batec dels qui hi han passejat al llarg de la història. L'autora s'hi inclou, se sent part de la vida eterna dels carrers, que vénen de lluny i seguiran. La ciutat és record, és consol, són persones i moments, ve de la mà de l'ideal, que és cridat a guiar els passos de l'autora. Girona s'obre, i Margarita Colom també s'obre a la ciutat en una sensació de llibertat, de viure en l'aire. «Girona en el temps» és un retorn a la realitat, a la fugacitat dels minuts que ens omplen, és un *carpe diem* per agafar fort amb la mà tots els instants que ens dona la vida, que ens dona Girona.

Girona... es deia Girona és un llibre escrit amb la intimitat del que se sent lligat a les pedres que l'han vist créixer. La cura de l'edició i les il·lustracions (realitzades per Mercè Huerta, Edmon Colom, Joan Brull, Jordi Casellas, Gabriela Pinea i Enric Barber) són d'un detallisme preciós digne de bibliòfil. Un llibre de color de boira que convida a barrejar-nos, com l'autora, amb la ciutat.

Glòria Granell i Nogué